

Okunacak Kitaplar	1. Kitap	2. Kitap	3. Kitap
Mantık	Muğni't-Tullab	Tilmîhi İsâgôcî (Halil Siirdî)	Şerhü'ş-Şemsiyye
Kelam	Muvazzah İlm-i Kelam	Müsâyere	el-Meâlim fi usûli'd-dîn
Sarf-Nahiv	Mütemmimetü'l-Acurrûmiyye	Katrü'n-Nedâ	Şerh-ü İbn Akil ale'l-Elfiyye
Arapça Tatbik	Talimü'l-Müteallim	İrabü'l-Kur'an / Sarfû'l-Kur'an	
Vaz'	er-Risâletü'l-Vaz'ıyye	Metnun fi'l-Vaz' (Eğimli)	
Fıkıh Usulü	Istılâhât-ı Fıkhiyye Kâmûsu (1. Cilt)		
Münazara	Şerhu Abdilvehhâb 'ala'l-Velediyye		

1. DİL İLİMLERİ

1. Sarf - Nahiv

İKÂN Medresesinde öğrencilerin aklî ilimlerde uzmanlaşmaları hedeflenmekle birlikte Arap diline vukufiyetlerinin de ileri seviyelere taşınması amaçlanmaktadır. Çünkü sarf, nahiv ve vaz' ilmi gibi Arapça'nın yapısını ve inceliklerini inceleyen ilim dalları, Arapça ilim diliyle kaleme alınmış eserleri doğru bir şekilde anlamayı sağlayan elzem aletlerdir. Bundan dolayıdır ki İmam Şafii "Kim nahiv ilminde derinleşirse bütün ilimleri elde etmeye yol bulur." ifadesini kullanmıştır. Ayrıca sadece diğer alanlardaki eserleri anlamaya yönelik değil, İslami ilimlerin ana kaynağı olan ayet ve hadisleri de doğru bir şekilde anlayıp yanlış yorumlamalardan sakınmak için Arapça ilminde ilerlemek oldukça elzem bir husustur. Nitekim Taşköprizâde'nin, "Nahiv furûz-i kifâyedendir. Zira Kitap ve sünnet ile istidlal ilm-i nahve muhtaçtır." sözü de bu durumu oldukça açık bir şekilde yansıtmaktadır.

Bu doğrultuda İKÂN medresesi temel seviyede Arapça bilgisine sahip olan öğrencileri alarak

ilk etapta el-Acrûmiyye şerhlerinden biri olan Mütemmimetü'l-Âcurrûmiyye fî 'ilmi'l-'Arabiyye adlı eserle Arapça ilminin temel kaidelerini öğretmeyi hedeflemektedir. Bu eseri tercih seabimiz ise müellifin kendisinin de belirttiği üzere, bu şerhin el-Acrûmiyye metninin muhtevasını tamamlayıcı mahiyette ve nahiv ilmine bir giriş niteliğinde olmasından ötürüdür. Vecîz bir şerh olması ve sonrasında okutulacak olan eserlerin konularına öz bir şekilde değinmesi, eğitimdeki tadrîciliği sağlaması açısından da oldukça önemlidir. Bu eserle Arapça ilminin kaideleri öğretildiği gibi aynı zamanda öğretilen bu kaidelerin talebeler tarafından tatbikini sağlamak üzere kolay ve anlaşılır bir üslupla kaleme alınan min Edebi'l-İslâm ve Ta'lîmü'l-müte'allim gibi Arapça eserler üzerinden uygulama dersi de yapılacaktır.

Talebe Mütemmimetü'l-Âcurrûmiyye'nin akabinde İbn Hişâm'ın Kaṭrû'n-nedâ şerhine başlayacaktır. İslam dünyasında şöhret bulmuş ve etrafında şerh-haşiye geleneğinin de oluştuğu eserde konulara ayet, hadis ve özellikle de şiirlerle getirilen örneklerin çokluğu öğrencide Arapça kaidelerin nasıl tespit edildiğiyle alakalı bilginin hasıl olmasını sağlayacak ve böylece kaideler zihnine daha iyi yerleşecektir. İbn Hişâm'ın kimi noktalarda ihtilaflara da değiniyor olması öğrencinin bu ilmin oluşum ve gelişiminde rol oynayan alimlerin farklı bakış açıları ve delillere yaklaşma yöntemleri hakkında bilgi sahibi olmasını sağlayacaktır. Bu safhada öğrenci Kaṭrû'n-nedâ'da nahvî meseleleri bazı tafsilatlarıyla öğrenirken aynı zamanda nahiv ilminin tatbîkî kısmına giren irab becerisini geliştirmek için de Kur'ân ayetlerinin irap edildiği İ'râbu'l-Kur'ân eserinden ders görecektir. Böylece talebe irab-mana ilişkisini kavrayacak ve Arapça kelimelerin farklı okunuş vecihlerini öğrenecek ve buna bağlı olarak cümleye farklı şekillerde mana verebilme yetisini kazanmış olacaktır.

Bir sonraki safhada ise İbn Mâlik et-Tâî'nin el-Elfiyye adlı eserine geçilerek öğrencinin sarf ve nahiv ilminde daha fazla derinleşmesi hedeflenmektedir. Sahasının en önemli eserlerinden biri kabul edilen eser İslâm dünyasının her bir köşesinde büyük bir rağbet görmüş ve medreselerde ders kitabı olarak okutulup ezberletilmiştir. Medresemizde ise el-Elfiyye'nin İbn Akîl tarafından yazılan şerhini ders kitabı olarak seçtik. Eser, İbn Mâlik'in oğlunun, babası hakkındaki tenkitlerinin isabetli olmadığını ortaya koymaya çalışmasıyla da ayrı bir önem taşır. Bu şerhle öğrenci sarf-nahiv ilminin derinliklerine dalarken tatbîkî olarak da Sarfu'l-Kur'ân eğitimi olarak Kur'ân-ı Kerîm'de geçen kelimelerin üzerinden Arapça kelimelerinin yapı ve iştikakını pekiştirmiş olacaktır.

2. Vaz'

Sarf ve Nahiv derslerinden sonra Vaz' ilmine geçilerek talebenin Arapça lafızların asıl olarak ne üzere tayin edildiği ve kullanım esnasında ne gibi manalara hamlolunduğu hususunda bilgi sahibi olması amaçlanmaktadır. Böylece hakîkî ve mecâzî kullanımları birbirinden ayırt edip yanlış anlama ve yorumlama vartasına düşmekten korunmuş olacaktır. Ne yazık ki zamanımızda bir takım kimseler vaz' ilminden yoksun olmalarından dolayı ayet ve hadisleri yanlış anlamakta, itikâdî ve fikhî birçok meselede hataya düşmektedirler. Bu sebeple Vaz' ilmine dair risaleler okutulacak ve böylelikle farklı yorum ve bakış açılarına dikkat çekilecektir. Özellikle vaz' ilminin bağımsız bir literatür olarak incelenmeye başlamasına vesile olan Ebü'l-Fazl 'Adudüddîn el-Îcî'nin er-Risâletü'l-vaz'iyeye adlı eseri ve onun çevresinde gelişen çalışmalar üzerinde durulacak ve son dönemde telif edilen eserler incelenecektir. Bu eserler arasında Eğinli İbrahim b. Halil Efendi'ye ait Metnun fi'l-vaz' adlı risale, önceden beri tartışılmalı gelen vaz' meselelerinin tamamını teorik ve pratik düzlemde sistemli olarak ele alma ve vaz' bilgisini bilimin konusu haline getirme noktasında gösterdiği çabadan dolayı ders metni olarak işlenecektir.

2. MANTIK

Mantık ilminin temel gayesi, insan/lar/ın hemen her konuya dair kendini gösteren "aynı ilişki hakkında verdikleri çelişkili yargılar" arasında doğru ile yanlış çizgisini netleştirerek sahih düşünme yollarını fasid yollardan ayıran bir suret görevi görmesidir. Bu amacını gerçekleştiren mantık ilmi diğer tüm ilimlerin tutarlı ve anlamlı bir yekpare şeklinde inşa edilmesini mümkün kılan zemini ortaya çıkarır. Mantık ilminin bu gayesinin düşünen zihinlerde tahakkuk etmesi için İKÂN Türkçe'de üç adet mantık ve bir adet de münazara ilmi eseri tedris edilmektedir. Bu eserler sırası ile şu şekildedir: Muğni't-tullâb şerhi İsâgôcî, Tilmîhi İsâgôcî (Halil Siirdî), Şerhu Abdilvehhâb 'ala'l-Velediyye, Tahrîru'l-kavâ'idi'l-mantıkıyye fî şerhi'r-Risâleti's-Şemsiyye.

İsâgôcî metni yazıldığı ilk dönemden günümüze değin giriş seviyesindeki mantık tahsili için temel kaynak olagelmıştır. Oldukça kısa olan İsâgôcî metninin işaret ettiği tartışmaların talebeye en doğru şekilde aktarılması için birçok şerh ve hâşiye kaleme alınmıştır. Bu

eserler arasında mantık meselelerinin bütünlüklü bir tasvirini talebeye en uygun biçimde yapma hususunda en başarılı eserlerden biri de Muğni't-tullâb kitabıdır. Osmanlı medreselerinde de uzun süre okunan bu eser sayesinde öğrencinin mantık meseleleri ile icmalî surette tanışması hedeflenmektedir.

İKÂN Türkçe kapsamında okunan ikinci mantık eseri ise Halil Siirdî Hazretlerine ait İsâgôcî eseridir. Kimi zaman Tilmîh-i İsâgôcî adıyla da anılan bu eserin programda tercih edilmesinin temel gerekçesi, er-Risâletü's-Şemsiyye etrafında şekillenen müteahhir dönem tartışmalarının neticesinde Halil Siirdî'nin tercih ettiği görüşleri muhtasar bir üslup ile kaleme almasıdır. O, yürütülen tartışmalardan süzerek tanımları tadil etmiş, bazen taksimleri yeni vecihlerle farklılaştırmış ve buna binaen ihtilafli meselelerde farklı tercihlerde bulunmuştur. Halil Siirdî'nin bu tercihleri ve tadilleri öncesindeki birikimi anlama ve yorumlama noktasında basamak görevi görmektedir. Bu gerekçeyle müfredata alınan bu eserin İKÂN bünyesinde okutulmasıyla beklenen fayda ise iki yönlüdür. Birinci açıdan talebenin Muğni't-tullâb'da tasvirî seviyede öğrendiği konuların bu eser ile birlikte delillerini de öğrenmesi hedeflenmektedir. İkinci açıdan ise bu eser sayesinde Muğni't-tullâb'da görmediği cihetli kazıyyeler, cihetlerin nakiz ve akisleri, aks-i nakiz bahisleri ve muhtalita kıyas gibi meseleler ile tanışmasını sağlamaktır. Bu sayede öğrencinin daha önce öğrendiği meselelere yenilerini eklemesi amaçlanmaktadır.

İKÂN Türkçe'de bu aşamadan sonra münazara ilmi tahsil edilmektedir. Münazara ilminin amacı tarif, taksim ve tasdik gibi çeşitli nisbetlerin söz konusu olduğu yerlerde farklı düşünen iki tarafın hakikati ortaya çıkarma amacıyla karşılıklı görüş beyan etmesinin keyfiyetini mufassal şekilde beyan etmektir. İKÂN programında bu amacın gerçekleştirilmesi için Abdülvehhab Hazretlerinin Velediyye eserine yazdığı şerh tercih edilmiştir. Şerhu Abdilvehhâb uzun süredir ilim okunan bölgelerde takip edilen temel eserlerin başında gelmektedir. Giriş seviyesindekiler için yazılan bu eser ile talebenin münazaranın tarif, taksim ve tasdik kısımlarında bütünlüklü bir tasavvur kazanması hedeflenmektedir.

Müfredatın son kısmında ise İmam Kutbuddin Râzî'nin kaleme aldığı Tahrîru'l-kavâ'id isimli Şemsiyye şerhi ders olarak okunmaktadır. Müteahhir mantık tartışmaların icra edildiği ana platform olan bu eserin tahsil edilmesi sayesinde İslam dünyasında belli bir tarihten sonra konuşulan mantık tartışmalarının tamamını veya en azından çoğunu takip etmek

mümkündür. Bu denli belirleyici olan bu eserin mantık merkezli ilim tahsilini ön plana çıkaran bir müfredatta yer alması bir zorunluluktur. Buna binaen bu eserin tahsili ile üç temel hedefe ulaşılmak istenmektedir:

1- Cihetli kazıyyeler, cihetlerin nakiz ve akisleri, aks-i nakiz bahisleri ve muhtalita kıyas gibi Tilmîh-i İsâgôcî'de belli bir seviyede tahsil edilen meselelerin delillerinin tafsilli surette öğrenilerek mantık tarihindeki özellikle Fârâbî ve İbn Sînâ arasındaki farklı yaklaşımların dakik bir muhakemesini elde etmek.

2- Kutbuddin Râzî bu eseri sayesinde İslam dünyasında yedi asır boyunca "Seyyidü'l-münazirîn (Münazara yapanların efendisi)" lakabıyla anılmıştır. Şerhu Abdilvehhâb 'ala'l-Velediyye ile münazara ilmini tahsil eden talebe bu eser sayesinde mantık meseleleri hakkında uygulamalı bir şekilde münazara yapmanın imkanını bulacaktır.

3- Tilmîh-i İsâgôcî'de öğrenilen delillerin tahkik edilerek mantıktaki meselelerin tamamında taklitten kurtulmak. Diğer iki hedefin yanı sıra asıl bu üçüncü husus ile mantık ilmi tahsili amacını gerçekleştirecek ve bir düşünür veya hocaya bağlı kalınmaksızın hesabı verilebilir şekilde tutarlı düşünmenin yekpare yolu kesbedilmiş olacaktır. Bu nokta mantıkta ulaşılmaması arzulanen nihai yerlerden birisidir.

3. KELAM

İKÂN Türkçe'nin kelâm müfredatının ilk kısmı iki kitap etrafında şekillenmektedir.

Bunlardan ilki Ömer Nasuhi Bilmen'in Muvazzah İlm-i Kelâm isimli eseri iken diğeri ise İbnü'l-Hümâm'ın el-Müsâyere fi'l-'akâ'idi'l-münciye fi'l-âhire kitabıdır. Öğrencinin mantık öğrenimi veya bir diğer deyişle alet ilimlerini edinme süreci devam ederken müfredattaki kelâm kitaplarında gözetilecek olan asli gaye, öğrencinin mantık tedrisi sonrası ileri düzey kelâm eğitimine geçmeden önce söz konusu disiplinin temel kavramlarına ve meselelerine belli ölçüde aşinalık kazanmasıdır. Diğer ilimlerle uyumlu bir teorik yapı içinde incelenmesi gereken kelâm ilminin bu eserler üzerinden tahsil edilmesinde iki ortak gayenin olduğunu söylemek mümkündür:

i) Kelâm ilminin temel meselelerinin tamamına veya çoğuna dair bütünlüklü ve teorik

tutarlılığı olan bir tasvirini ortaya çıkarmak.

ii) Kelâm ilmine zemin ve kaynaklık teşkil eden mantık ilminin kelâm meselelerindeki tartışmaları besleyici yönünü görünür kılmak. Bu amaçlarla uyumlu olarak söz konusu iki kitabın yine benzer seviyeyi hedefleyen diğer kitaplardan bazı hususlarda ayrıştığı söylenebilir.

Ömer Nasuhi Bilmen son dönem Osmanlı ilmiyesinin gündemine giren birçok kelâmî meseleyi Muvazzah İlm-i Kelâm'da giriş düzeyinde öğrencilere taşımaktadır. Bu bağlamda önceki kitaplarda pek rastlamadığımız din, tedeyyün gibi meselelerin yanı sıra doğal din, materyalizm, evrim meselelerine de yine dönemin kaynakları nispetince değinmiştir. Bu açıdan kitabın günümüzde de sıklıkla karşılaştığımız birçok soru/soruna temas ettiğini ve tarihsel süreçte nasıl ortaya çıktığını gözlemlene imkânı sağladığı söylenebilir. Bunların yanı sıra Osmanlı ilmiyesinin seçkin bir alimi olan Ömer Nasuhî Bilmen'in ilimdeki dirayeti ve kitabının birçok yerinde açıkça gösterdiği mantık temelli kelâm inşası bu anlamda programın bütünü açısından da yüksek önemi haizdir.

Programda okutulacak ikinci eser olan el-Müsâyere ise klasik bir kelâm metninin sistematiğini sunması bakımından önemlidir. Muvazzah İlm-i Kelâm'da kelâm ilminin temel kavram ve problemlerine aşinalık kazanan talebenin el-Müsâyere ile bu hususlarda derinleşmesi hedeflenmektedir. Bu bağlamda İbnü'l-Hümmam'ın Ehl-i Sünnet'in ve farklı geleneklerin görüşlerini dakik bir şekilde takriri, ele alınan meselelere dair öğrenciye mukayeseli bir bakış imkânı sağlamaktadır.

Programımızın kelâm kısmının üçüncü metni ise Fahreddin er-Râzî'nin el-Meâlîm fî usûli'd-dîn'idir. Programın gayesi doğrultusunda el-Meâlîm kitabının mantık disiplindeki Tahrîru'l-kavâ'id metninin tahsilinin ardından okutulması planlanmaktadır. Nitekim mantığın metafiziğe zemin teşkil ettiği bir kelâm anlayışını ön plana çıkartan programımızda bu eserin tedrisi, ancak mantıkta belirli bir aşama kat edildikten sonra anlamlı hale gelmektedir. Kelâm tarihi açısından İmâm Râzî'nin merkezî konumu düşünüldüğünde el-Meâlîm'in hususiyetlerinden biri, müteahhir dönem kelâmında temayüz eden tahkik yöntemi ile meselelerin tasnif ve muhtevastaki dönüşümlerin görülebileceği muhtasar bir eser oluşudur. Bu çerçevede talebenin mantık ilmindeki müktesebatı göz önünde bulundurularak kelâm müfredatının ilk iki eserinde mevcut olmayan umûr-i amme ile ilâhiyyât ve nübüvvât

bahislerindeki diğer ayrıntılı konuların işlenmesi amaçlanmaktadır. Kelâm müfredatındaki bu üç eserin ileri düzey kelâm tahsili için bir temel oluşturacağı düşünülmektedir.

4. FIKIH USULÜ

İKÂN Türkçe’de fıkıh usulü başlığı altında sadece Ömer Nasuhi Bilmen’in İstılâhât-ı Fıkhiyye Kâmûsu’nun birinci cildinde yer alan fıkıh usulü kısmı okutulacaktır. Program boyunca fıkıh usulünde yalnızca tek bir kitabın okutulacak olmasının sebebi ise ilimler hiyerarşisinde fıkıh usulünün öncesinde Arapça, mantık ve kelâm gibi ilimlerin ilgili bahislerinde yetkinleşmenin gerekliliğidir. Bu bağlamda fıkıh usulünde hedeflenen seviye, tartışmalara girmeksizin fıkıh usulü meseleleriyle belli ölçüde tanışmaktır. Ömer Nasuhi Bilmen’in ilgili eserinin mezkûr bölümünde tartışmalardan çok mesele takrirleri yer almaktadır. Bu amaca mebni olarak eserin takibi ile fıkıh usulü ilminin meselelerine dair bütünlüklü bir anlatının ön plana çıkması hedeflenmektedir. Ayrıca eserin son dönem Osmanlı ilmiyesinin ortaya çıkan kimi meselelere de temas ediyor olması öğrencide yeni ufuklar açacaktır.

□□□□□□ □□ □